ГАРАЩЕНКО Н.Л.
(*Українська академія банківської справи Національного банку України*)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Дана стаття присвячена проблемам перекладу англійської юридичної лексики на українську мову.

Тема даної статті є з'ясування особливостей перекладу юридичних термінів з англійської мови українською. Тема актуальна з огляду на низку проблем, що витікають з неї. Насамперед це розгляд специфіки навчального технічного перекладу, який передбачає спеціальної літератури з різних галузей науки та техніки, а також спеціальних газетних, журнальних статей з техніко - економічних, правових питань, переклад технічної документації, правових документів, актів, законів тощо.

Мета дослідження – дослідити особливості передачі англійських юридичних термінів українською мовою.

Предмет дослідження – особливості перекладу англійських юридичних термінів на українську мову.

Об’єкт дослідження – юридичні термінологія, що використовується при складанні правових законів, актів, при ведені судового діла.

Завдання дослідження полягає у повному аналізі способів передачі англійських юридичних термінів на українську мову.

Юридичний переклад – переклад текстів, що належать до області права і які використовуються для обміну юридичною інформацією між людьми, які розмовляють різними мовами. Оскільки право є предметною областю, пов’язаною з соціально – політичними і культурними особливостями країни, юридичний переклад є не простим завданням. Для адекватної передачі юридичної інформації мова юридичного перекладу повинна бути особливо точною, ясною і достовірною.[Коптілов 1999, с. 23]

В залежності від типу юридичних документів юридичний переклад ділиться на:

- переклад законів і нормативно – правових актів і їх проектів
- переклад договорів
- переклад юридичних меморандумів
- переклад апостилю і нотаріальних посвідчень
- переклад установчих документів юридичних осіб
- переклад доручень

Окрім термінологічних лакун (відсутність термінів), або відсутності лексичних еквівалентів, перекладач повинен пам’ятати, що текстові конвенції в вихідній мові часто залежать від культурних особливостей та можуть не відповідати конвенціям тексту перекладу. У мовних конструкціях, що є характерними для вихідної мови, немає прямих еквівалентів в мові перекладу. В зв’язку з цим завданням перекладача є знаходження конструкцій в мові перекладу, що мають функції аналогічні функціям конструкцій вихідної мови.

Термінологія сучасної літературної мови дуже багата й розгалужена відповідно до існуючих у теперішньому суспільстві знань. У її складі виділяється велика група суспільно-політичної термінологічної лексики, спеціальна лексика.

У процесі перекладу терміну визначають 2 етапи:

1) З'ясування значення терміну у контексті;

2) Переклад значення рідною мовою.[Гамзатов 2001, с. 35]

Головним прийомом перекладу термінів є переклад за допомогою лексичного еквіваленту.

Еквівалент - постійна лексична відповідність, яка точно співпадає із значенням слова. Терміни, які мають еквіваленти у рідній мові, відіграють важливу роль при перекладі. Вони служать опорними пунктами у тексті, від них залежить розкриття значення інших слів, вони дають можливість з'ясувати характер тексту. Тому слід вміти находити відповідний еквівалент у рідній мові і розширювати знання термінів-еквівалентів.

Але оскільки юридичні терміни – це переважно складні терміни або терміни словосполучення, то вони й являються основною проблемою перекладу юридичного тексту.

Як вже зазначалось вище складні терміни являють собою стале словосполучення, за яким закріплене певне термінологічне значення. Наприклад: *conclusive notice – кінцеве попередження; arrival on departure – свідчення під присягою.* Переважна більшість термінів становлять препозитивні атрибутивні словосполучення, тобто такі словосполучення, де є означення і означуваний компонент і означення займає в словосполученні початкову позицію.

Переклад складних термінів складається з двох основних процедур – аналітичної та синтетичної. Велику роль при перекладі словосполучень відіграє саме аналітичний етап – переклад окремих його компонентів. А для цього необхідно правильно визначити компоненти складного терміна, оскільки ними можуть бути не тільки слова, а й словосполучення, що входять до складу складного терміну. Важливо також встановити, в яких семантичних відносинах перебувають компоненти між собою та з головним компонентом терміна-словосполучення. Характер цих відносин й визначає порядок та сам зміст перекладу складного терміну. Синтетичний етап перекладу передбачає вибудування компонентів в залежності від зазначених семантичних відносин і отримання остаточного варіанту перекладу складного терміну.[Назаров 1992, с. 89]

Прийом опису – передача слова за допомогою поширеного пояснення значення англійського слова. Цей прийом вживається як у випадку відсутності відповідного за значення слова в рідній мові, так і при поясненні слова у словнику.

Приклад:

Accrual right – право на витягнення доходу*; account* – несплачена боргова вимога; *official accusation* – офіційне звинувачення (у скоєнні злочину); *acknowledgment of will* – неофіційне признання заповідачем перед свідком, що може це підтвердити, що підпис під заповітом належить заповідачеві; *on account of whom it may concern* – за рахунок тих, кого це може стосуватись (страхова формула);

- Прийом калькування – переклад англійського слова чи словосполучення за його частинами з наступним складанням цих частин. Такий переклад відтворює англійське слово дослівно.

Приклад:

Multiple accredit – множинне акредитування; *accomplice of attempt* – співучасник у замаху; *according to law* – у відповідності до закону;

Оскільки в юридичних звітах та договорах часто використовуються назви різноманітних закладів, юридичних та інших фірм, то при перекладі термінів у юридичному контексті часто використовується такий прийом перекладу як транскрибування.

Прийом транскрибування – передача літерами рідної мови звучання англійського слова.

Приклад:

Special Systems Industry – Спешіал Систем Індастрі.

- Переклад за допомогою використання різних прийменників.

Приклад:

Accreditee person – особа, в присутності якої виконується акредитування; *to acknowledge the compliment* – відповісти на почесті; *acquisition by conquest* - заволодіння майном шляхом захоплення. [Алимов 2005, с. 56]

Значні труднощі викликають терміни, до складу яких входять групи слів, так звані багатокомпонентні терміни.

Існує ряд термінів-словосполучень, які не допускають дослівного перекладу, хоч мають еквіваленти в рідній мові. Окремі елементи таких термінів відрізняються від компонентів еквівалента рідною мовою. Такі терміни рідко стрічаються в юридичній термінології. [Назаров 1992, с. 112]

Приклад:

Private nuisance – джерело небезпеки.

Найбільш складними для перекладу є терміни, які мають різні значення не тільки у різних галузях науки і техніки, а й навіть в одній галузі:

Notice – 1. попередження, повідомлення, заява, сповіщення, попереджати, сповіщати; 2. сповіщення про готовність судна до завантаження; нотіс; 3. знання, обізнаність.

Charge – 1. обтяження річчі, заставне право, обтягувати заставою; 2. зобов'язання, відповідальність; покладати відповідальність; 3. розпорядження, вимога, доручення; доручати, вимагати; 4. обвинувачення, пункт обвинувачення; звинувачувати; 5. аргументування в позовній заяві у спростуванні передбачуваних доводів відповідача; 6. письмова деталізація вимог сторони стосовно заведеного діла; 7. завершальне звернення судді до присяжних (перед вимовою вердикту); 8. звертання стягнення; 9. завідування, керівництво, ведення, піклування; 10. обличчя, що знаходиться на піклуванні; 11. ціна; витрата; нарахування; збори; пільги; назначати ціну; покладати витрати на когось.

Account - 1. рахунок; розрахунок; 2. належний платіж; несплачена боргова вимога; 3. звіт; робити звіт; пояснювати; 4. позов з вимогою до звіту; 5. відповідати; нести відповідальність.

Таке слово, яке має кілька словникових відповідностей, варіантів, аналогічних йому за значенням, перекладається шляхом відбору варіанта-аналога, який найточніше передавав би значення терміну у залежності від слів, які знаходяться у тісному зв'язку з даним словом. Найбільш тісний зв'язок існує між підметом та присудком, присудком і прямим додатком, означенням і означувальним словом. [Гамзатов 2001, с. 69]

Приклади:

Notice in writing – письмове попередження; *notice to admit* – вимога у зізнанні (з ціллю скорочення витрат по пред'явленню судових доказів); *to give notice to* – повідомляти когось про щось; *to have notice of* - знати про щось; *notice to plead* – вимога надати змагальний папір; *notice to produce* – пропозиція супротивній стороні надати в суд документ; *notice to quit* – попередження наймачу про розірвання договору найма житлового приміщення; *to take notice* – отримати повідомлення; *with notice* – бути попередженим; *without notice* - без попереднього повідомлення; *notice of action* – повідомлення про подачу позову; *notice of alibi* – попередження про намір зави алібі; *notice of allowance* – офіціальне повідомлення про акцептування заяви на патент; *notice of amendment* – повідомлення про виправи; *notice of appeal* – повідомлення про апеляцію; *notice of appearance* – повідомлення (позивача відповідачем) про явку в суд; *notice of appropriation* – сповіщення о виділенні (індивідуалізації) товару для виконання договору; *notice of argument* - повідомлення про дебати; *notice of copyright* - відмітка (на друкарському виданні) про авторські

права; *notice of dishonor* – повідомлення про несплату векселю; *notice of opposition* - заперечення, протест; *notice of trial* - повідомлення про призначення діла на слухання.

Charge on the merits – звинувачення по істотності діла; *on a false charge* - за помилковим звинуваченням; *detail a charge* - конкретизувати обвинувачення; *dismiss a charge* – відклонити обвинувачення; *to drop a charge* – відмовитись від обвинувачення; *to give smb in charge* – передати в руки поліції; здати когось поліції; *to charge the jury* – напучувати присяжних; *without charge* – безоплатно; *affirmative charge* – розпорядження присяжним не роздивлятись дане питання; *extra charge* – особа плата; націнка; додаткові витрати; *land charge* – податок з нерухомості.[Алимов 2005, с. 156]

Account de computo – позов з вимогою звіту; *bring to account* – залучати до відповідальності; *account guilty* – признати винним; *frozen account* - блокований рахунок; *account render* - позов з вимогою звіту.[Garzone, 2000 с. 88]

Проаналізувавши все вищезазначене можна зробити висновок, що загалом юридичні терміни мають такі самі шляхи передачі з англійської мови на українську як і всі інші терміни. Головною проблемою перекладу юридичних термінів та термінів-словосполучень є їхня багатозначність не тільки серед різних галузей науки але й всередині самої юридичної галузі тексту. Точне значення терміну в даному випадку можна виявити лише за допомогою контексту та інших термінів, що пов'язані між собою у терміні-словосполученні.

Отже, основною метою було дослідження шляхів перекладу англійської юридичної термінології на українську. Ми винайшли, що в юридичній термінології зустрічаються переважно складні терміни та терміни-словосполучення.

Переклад складних термінів складається з двох основних процедур – аналітичної та синтетичної. Велику роль при перекладі словосполучень відіграє саме аналітичний етап – переклад окремих його компонентів. А для

цього необхідно правильно визначити компоненти складного терміна, оскільки ними можуть бути не тільки слова, а й словосполучення, що входять до складу складного терміну. Важливо також встановити, в яких семантичних відносинах перебувають компоненти між собою та з головним компонентом терміна-словосполучення.

Основні прийоми перекладу термінів-словосполучень: описовий спосіб, прийом транскрибування, прийом калькування та переклад за допомогою використання різних прийменників.

У ході дослідження ми виявили, що загалом юридичні терміни мають такі самі шляхи передачі з англійської мови на українську як і всі інші терміни. Головною проблемою перекладу юридичних термінів та термінів-словосполучень є їхня багатозначність не тільки серед різних галузей науки але й всередині самої юридичної галузі тексту.

Література

Алимов В.В. Юридический перевод. Практический курс. Английский язык. - М.: Комкнига, 2005. – 160 с. *Власенко С.В.* Договорное право: практика профессионального перевода в языковой паре английский – русский. – М.: Вольтерс Клувер, 2006.- 320 с. *Гамзатов М.Г.* Техника и специфика юридического перевода. – М.: Русский язык, 2001. – 236 с. *Garzone Giuliana* Legal Translation and Functionalist Approaches: A Contradiction in Terms. - High Season. – Oxford University Press, 2000. – 176 p. *Коптілов В.Н.* Лінгвістика перекладу. – К.: Знання, 1999. – 350 с. *Назаров В.Ф.* Курс юридичного перекладу. К.: Національний університет ім. Тараса Шевченка, 1992. – 120 с.